

POKYNY PRO POLITIKU ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

pro

**Finanční mechanismus EHP
a
Norský finanční mechanismus**

Schváleno 7. dubna 2006

1. Úvod

1.1. Věcné prohlášení

Rovnost příležitostí je v popředí zájmu států poskytujících pomoc v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu. Státy poskytující pomoc – Island, Lichtenštejnsko a Norsko – věří, že rovnost příležitostí je neoddělitelně spojena s prvořadým cílem finančních mechanismů, tj. se snižováním ekonomické a sociální nerovnosti v nově rozšířeném EHP.

Pokud má být dosaženo skutečně udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje, musí mít muži a ženy stejná práva a příležitosti ve všech oblastech ekonomiky a společnosti. Diskriminace podle pohlaví navíc znamená porušování základních lidských práv.

Donoři si uvědomují, že ne všechny projekty budou mít maximální možný dopad na rovnost příležitostí. Avšak zahrnutí rovnosti příležitostí do horizontálních témat finančních mechanismů znamená uznání faktu, že pokud mají být granty poskytované z finančních mechanismů účinné, musí zohledňovat rovnost příležitostí.

1.2. Rozsah

Záměrem tohoto dokumentu je poskytnout rady ohledně toho, jak mají aktivity realizované v rámci finančních mechanismů přispívat k rozvoji rovnosti příležitostí.

Dále je cílem tohoto dokumentu, stejně jako dalších dokumentů věnovaných horizontálním politikám a kontrolního listu, umožnit žadatelům lepší pochopení horizontálních témat. Společně tyto dokumenty ukazují, jak bude zohlednění rovnosti příležitostí a dalších horizontálních témat posuzováno KFM a VFM a/nebo Norským ministerstvem zahraničních věcí při hodnocení žádostí z hlediska jejich oprávněnosti a udržitelnosti. Všechny dokumenty zaměřené na horizontální politiky budou spolu s dalšími projektovými manuály k dispozici na webových stránkách grantů EHP (www.eeagrants.org).

Politika rovných příležitostí se má doplňovat se strategiemi jiných organizací s podobnými cíli, především Evropské unie, dalších mezinárodních organizací, států poskytujících pomoc, přijímajících států a NNO. Politika byla formulována na základě právního rámce grantů EHP v kombinaci se vstupy poskytnutými množstvím těchto organizací.

2. Rovnost příležitostí - definice

Pokud jde o finanční mechanismy, donoři chápou výraz „rovnost příležitostí“ následovně¹:

„všichni lidé mohou svobodně rozvíjet vlastní schopnosti a vybírat si bez omezení, která jsou založena na striktně vymezených rolích žen a mužů; rozdíly v chování, aspirace a potřeby žen a mužů jsou rovnou měrou zvažovány, hodnoceny a podporovány“.

Zavádění rovnosti příležitostí vyžaduje naprosto rovné zastoupení a účast mužů a žen v ekonomice, rozhodovacích procesech, stejně jako ve společenském, kulturním a občanském

¹ Evropská komise, GŘ pro zaměstnanost a sociální věci, *One hundred words for equality: A glossary of terms on equality between women and men*, 1998, L-2985

životě. Jedině touto cestou mohou muži a ženy rozvinout plně své schopnosti. To předpokládá spravedlivé rozdělení zdrojů mezi muže a ženy, přerozdělení moci a péče o děti, a osvobození od násilí založeného na rozdílnosti pohlaví.

S konceptem rovnosti příležitostí je úzce spjat tzv. *gender mainstreaming*. Rovnosti příležitostí nemůže být dosaženo, pokud budou problémy mužů chápány odděleně od problémů žen, nebo od problémů společnosti jakožto celku. *Gender mainstreaming* je uplatňován proto, aby bylo zajištěno, že otázky rovnosti pohlaví jsou řešeny na všech úrovních a ve všech stádiích. To vyžaduje od všech hlavních politik a opatření, aby mohly dosáhnout rovnosti, aby ve fázi plánování aktivně a otevřeně zohledňovaly vliv na postavení mužů a žen při implementaci, monitorování a vyhodnocování.

3. Klíčové kategorie politiky rovnosti pohlaví

V přijímajících státech finančních mechanismů došlo ke značnému pokroku co se rovnosti příležitostí týká, avšak formální práva nemusí nutně odrážet skutečná práva/práva v praxi. Tato úvaha – ve spojení s přetrvávajícím nízkým zastoupením žen v politickém a ekonomickém vedení, stejně jako násilí páchané na ženách a obchod se ženami – ukazuje, že navzdory právnímu rámci přetrvávají strukturální nerovnosti.

Přestože kategorie politiky rovnosti pohlaví často obsahují překrývající se prvky a mohou být rozděleny různými způsoby, pro účely finančních mechanismů byly seskupeny následovně²:

- ekonomická a sociální práva
- lidská práva
- prevence násilí
- účast a rozhodování

Překrývající se povaha výše uvedených kategorií má přirozeně za následek to, že výstupy nemohou být spojovány s konkrétní kategorií rovnosti příležitostí, ale spíše že aktivity v jedné oblasti budou mít pravděpodobně výstupy v jedné nebo více z dalších oblastí.

3.1. Ekonomická a sociální práva

Podstatou prvku „ekonomická práva“ této kategorie rovnosti příležitostí je, že ženy a muži musí mít možnost účastnit se rovnou měrou ekonomického rozvoje. To znamená plné začlenění žen do ekonomiky, což je velmi úzce spojeno se sociálními právy. Ekonomický rozměr rovnosti příležitostí se do určité míry vyskytuje v obou dalších kategoriích rovnosti příležitostí, které jsou uvedeny níže. Nedostatečná ochrana sociálních práv je přímo spojena s feminizací chudoby, která vyplývá ze zastaralých modelů, které neberou v potaz úlohu rodiny. Feminizace chudoby může být způsobena přerušením kariéry, prací na částečný úvazek, nedostatkem vzdělání a školení atd.

V oblasti rovnosti příležitostí existuje široký okruh aktivit vztahujících se k ekonomickým a sociálním práům. Iniciativy, které mohou přispět k začlenění otázek rovnosti příležitostí do ekonomického rozměru zahrnují:

- odstranění rozdílů mezi pohlavími na pracovním trhu,
- stejnou odměnu za stejnou práci,

² Toto rozdělení kategorií rovnosti příležitostí úzce navazuje na dokument Evropské komise *A Roadmap for equality between women and men, 2006-2010*, http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2006/mar/com06092_roadmap_en.pdf, bylo upraveno tak, aby vyhovovalo modelu Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu.

- přístup ke vzdělání,
- zajištění zařízení pro denní péči o děti, flexibilní pracovní prostředí, atd.

Iniciativy, které podporují rovnost příležitostí v oblasti sociálních práv, mohou zahrnovat například ty, které zohledňují rodičovskou dovolenou, ochranu v mateřství, pracovní dobu, smlouvy na částečný úvazek a na dobu určitou, a především ty iniciativy, které mají vliv na každodenní život žen, jako je například veřejná doprava, veřejné zdraví, atd. Vzhledem k povaze ekonomických a sociálních práv v rámci rovnosti příležitostí jsou iniciativy v těchto oblastech úzce propojeny.

3.2. Lidská práva

Jak bylo potvrzeno na konferenci Spojených národů o lidských právech ve Vídni v roce 1992, a znovu potvrzeno na celosvětové konferenci Spojených národů o ženách v Pekingu v roce 1995, ženská práva jsou totéž co lidská práva; nejsou zvláštní kategorií práv. Z toho důvodu se tato kategorie rovnosti příležitostí vztahuje k otázce plného požívání lidských práv a základních svobod. Tento prvek je zaměřen především na ženy, které jsou vystaveny různým druhům diskriminace.

3.3. Prevence násilí

Tato kategorie se vztahuje k problémům, které se týkají žen, které čelí násilí založenému na různosti pohlaví, domácímu násilí/násilí v intimních vztazích a pohlavnímu zneužívání. Tato kategorie však nesouvisí pouze s prevencí násilí založeného na různosti pohlaví, ale také s podporou těm, kteří se stali obětí takového násilí. Mimoto do této kategorie spadají problémy vztahující se k reprodukčním právům a pohlavnímu zdraví. Iniciativy zahrnují ty aktivity, které usilují o snížení diskriminace, podporu ženských práv jakožto lidských práv a prevenci obchodu se ženami.

3.4. Účast a rozhodování

Tento rozměr zahrnuje zastoupení a účast žen v rozhodovacích procesech jak na politické tak na ekonomické úrovni. Politická úroveň zahrnuje rovnou účast a zastoupení žen ve společenských systémech a místních rozhodovacích procesech, včetně voleb. Rozhodování na ekonomické úrovni souvisí s postupem od vzdělávání a školení k pracovnímu životu, včetně aspektů přijímání zaměstnanců a kariérového růstu.

Ve všech oblastech rozhodovacích procesů je všeobecně nízká úroveň zastoupení žen, což představuje zásadní demokratický deficit. Iniciativy zahrnují, kromě jiných aktivit, podporu začleňování žen do politických, ekonomických a společenských rozhodovacích procesů na všech úrovních.

4. Rovnost příležitostí v rámci grantů EHP

Zkušenosti těch, kteří prosazují rovnost příležitostí, ukázala, že nestačí pouze pracovat s projekty orientovanými na rovnost příležitostí. Otázky rovnosti příležitostí musí být součástí všech procesů, politik a aktivit. Musí být také zajištěno, aby byl kladen důraz na rovnost příležitostí v rámci celého projektového cyklu. Proto byla rovnost příležitostí definována jako horizontální téma, které je hodnoceno ve všech žádostech o projekt v rámci finančních mechanismů. Rovnost příležitostí však může být také klíčovým zaměřením projektu; prvkem, bez kterého by projekt nemohl existovat. V takových případech bude projekt přirozeně hodnocen na základě všech stanovených indikátorů v projektu a tudíž se k němu tento dokument specificky nevztahuje.

4.1. Rovnost příležitostí jako horizontální téma

Rovnost příležitostí je jedním ze čtyř horizontálních témat stanovených pro projekty, které jsou podporovány z finančních mechanismů. Horizontální témata zahrnují:

- Udržitelný rozvoj
- Zásady dobré správy
- Rovnost příležitostí
- Bilaterální vztahy

Rovnost příležitostí je neoddelitelně spjata s ostatními horizontálními tématy. Obecně nelze udržitelného rozvoje dosáhnout bez rovnosti příležitostí. Rovnost příležitostí je navíc neodmyslitelnou součástí dobré správy, bez které by nebyly zdroje země účinně využity a dobré správy by tak nemohlo být dosaženo.

Zapojení a plná a rovná účast jak žen tak mužů jsou klíčovými aspekty ekonomického a sociálního rozvoje, pokud má být dosaženo účinného a udržitelného rozvoje. Související problémy „vyčleňování z důvodů sociálních a chudoby“ a „vyčleňování z trhu práce“ však bývají závažnějším problémem pro ženy než muže, a vedou k feminizaci chudoby. Vazba mezi ženami a vyčleňováním z důvodů sociálních/chudoby je tak silná, že bez zaměření na rovnost příležitostí nemůže být očekáváno snížení hladiny chudoby.

Jako horizontální téma bude rovnost příležitostí začleněna a sledována v průběhu celého projektového cyklu. To začíná přípravou žádosti, přes proces hodnocení žádosti a rozhodování o udělení grantu, po implementaci projektu a jeho vyhodnocení. Zohlednění rovnosti příležitostí bylo začleněno do všech částí projektového cyklu, konkrétně do níže uvedených dokumentů:

- Formulář žádosti
- Postupy pro zpracování žádosti
- KFM – Manuál pro hodnocení
- Dokument Rozhodnutí o grantu
- KFM – Manuál pro externí monitorování projektů

4.2. Rovnost příležitostí v rámci projektů

Klíčovým aspektem úspěchu jakékoli politiky rovných příležitostí je převést ji do praxe. V rámci finančních mechanismů to v první řadě znamená její začlenění do projektů a projektového cyklu, počínaje stádiem přípravy žádosti o projekt. Možný a skutečný dopad začlenění rovnosti příležitostí musí být z toho důvodu posuzován jak při hodnocení žádosti tak následně při monitorování projektu.

Pro hodnocení začlenění rovnosti příležitostí do každého projektu byl vytvořen kontrolní list. Kontrolní list má být nástrojem při procesu přípravy projektu, jeho hodnocení, monitorování a vyhodnocení výsledků. Je jedním z mnoha nástrojů, které budou použity za účelem zajištění začlenění rovnosti příležitostí a které dále zahrnují např. diskuzi s externími hodnotiteli a monitorování projektu.

Jelikož je povaha projektů přijatelných v rámci grantů EHP různá, budou se některé otázky týkající se rovnosti příležitostí lišit projekt od projektu. Proto musí být kontrolní list používán

flexibilně, to znamená jasně označit nerelevantní otázky a soustředit se na ty, které jsou relevantní.

Při zpracovávání té stránky projektů, která se vztahuje se k rovnosti příležitostí, musí být zváženo mnoho prvků, pokud má být naznačen možný dopad projektu na problémy rovnosti příležitostí. Žadatel musí zejména popsat, jak projekt zohledňuje následující otázky.

Obecná metodika

- Jak projekt zohledňuje specifické potřeby a podmínky žen a mužů?
- Jak projekt zohledňuje minulé zkušenosti a/nebo současné aktivity související s rovností příležitostí v zemi?
- Jak projekt zohledňuje problémy a cíle rovnosti příležitostí související s projektem?
- Jakým způsobem poskytuje projekt kvalitativní informace o otázkách rovnosti příležitostí tam, kde je to nutné?

Ekonomická a sociální práva

- Jak projekt podporuje celoživotní vzdělávání a přístup žen na trh práce?
- Jak projekt zvyšuje možnosti výdělků žen?
- Jak projekt posiluje sociální práva a/nebo přispívá k účasti žen na občanském životě?
- Jak projekt snižuje sociální vyčleňování žen?

Lidská práva

- Jak projekt přispívá k posilování organizací a veřejných institucí, včetně NNO, jejichž činnost je zaměřena na zlepšování příležitostí a práv žen?

Prevence násilí

- Jak projekt podporuje aktivity zaměřené na zvyšování povědomí a kampaně posilující postavení žen?

Účast a rozhodování

- Jak projekt přispívá k účasti žen na rozhodovacích procesech jak na politické tak na ekonomické úrovni?
- Jak projekt zapojuje zástupce obou pohlaví do konzultativního procesu?
- Jak projekt podporuje účast žen v projektu, např. jako zaměstnance v rámci projektu, členy řídicích výborů?

Žádosti o projekt se sklony k diskriminaci pohlaví nebo ty, které mohou přispívat k posilování existující nerovnosti pohlaví musí být zamítnuty. Stejně tak, předkladatelé žádostí, které neodkazují na problémy rovnosti příležitostí, přestože by na ně odkazovat měly, by měly být požádány o doplnění takových informací. Kromě toho v případech, kde je zahrnutí problematiky rovnosti příležitostí relevantní, může být toto stanoveno v podmínkách pro udělení grantu.

Monitorování v průběhu implementace projektu a ex-post hodnocení jsou nutné pro vyhodnocení skutečného dopadu projektu a jsou klíčovými prvky zajištění zahrnutí rovnosti příležitostí do projektu. Aby bylo možné sledovat projekty z hlediska rovnosti příležitostí, musí být poskytovaná data rozdělena podle pohlaví, požadavky na zprávy musí obsahovat informace o tom, jak byla zohledněna rovnost příležitostí a ex-post hodnocení nesmí pouze měřit dopad, ale také uvádět načerpané zkušenosti a dávat doporučení pro budoucí zlepšení.

5. Implementace politiky rovných příležitostí

Politika rovných příležitostí musí být implementovaná v rámci celého projektového cyklu:

1. při přípravě projektu potenciálními předkladateli projektu
2. při stanovování prioritních projektů vládou přijímajícího státu
3. při hodnocení projektů KFM
4. při rozhodování o udělení grantu
5. při implementaci a monitorování projektu

Politika rovných příležitostí musí být implementována v průběhu celého projektového cyklu na základě následujících principů a aktivit:

- Tato politika je nedílnou součástí grantové politiky, kterou přijaly donoři a z toho důvodu se donoři zavazují zahrnout hodnocení rovnosti příležitostí jako důležité kritérium při rozhodování.
- Kontrolní list pro horizontální témata bude obsažen v *Manuálu pro hodnocení* a bude používán při každém hodnocení. Tak bude zajištěno, že bude doporučení pro rozhodnutí o udělení grantu založeno na udržitelném rozvoji. Manuál pro hodnocení je veřejným dokumentem dostupným na webových stránkách grantů EHP.
- Na kontrolní list musí odkazovat také *Manuál pro externí monitorování projektů*, aby mohla být implementace projektů sledována podle stejných kritérií.
- *Pokyny pro politiku rovných příležitostí* a kontrolní list budou předloženy a podrobně diskutovány se všemi Národními kontaktními místy, aby mohla používat stejná kritéria při budoucích hodnoceních.
- Příští revidovaný formulář žádosti a související postupy pro vyplnění žádosti budou odkazovat na *Politiku rovných příležitostí*.

Budou zvážena další opatření pro zveřejnění politiky v přijímajících státech.